

Profetieën, ingevingen en visioenen. Omgaan met bijzondere ervaringen.

Rapport van deputaten voor het contact met de Charismatische Werkgemeenschap Nederland aan de Generale Synode van de Gereformeerde kerken in Nederland, Haren 26 november 1995.

1. Inleiding

De charismatische beweging wordt gekenmerkt door een intensieve geloofsbeleving. Velen die bij deze beweging zijn betrokken ervaren diepgaand de nabijheid van God en van Jezus Christus. In vergelijking met de geloofsbeleving in de traditionele kerken valt in de charismatische beweging op, dat zij grote aandacht heeft voor de Heilige Geest. Charismatische christenen zijn ervan overtuigd, dat een christen van deze Geest vervuld kan worden. Bij hen leeft sterk het besef, dat mensen door de Geest bijzondere 'gaven' ofwel 'charismata' kunnen ontvangen, zoals het in het Nieuwe Testament wordt beschreven. Eén van die gaven heet 'profetie'. (Verderop zal deze term nader worden gedefinieerd.) Soms ervaart iemand de persoonlijke leiding van God door middel van een speciale ingeving of visioen. De inhoud hiervan kan worden verwoord als een profetie voor de christelijke gemeenschap of voor de samenleving als geheel.

Deze verschijnselen worden echter niet alleen in de charismatische beweging aangetroffen. Nog afgezien van de Pinksterbeweging, waaraan de charismatische beweging veel heeft ontleend, komen deze ervaringen soms ook spontaan voor in de traditionele kerken. Men denke aan een profetie over het Samen-op-Weg-proces, die in 1994 naar buiten werd gebracht door een predikant van de Gereformeerde Bond in de Hervormde kerk. Meestal worden bijzondere gebeurtenissen op dit gebied echter slechts in kleine kring bekend gemaakt. Soms wordt in pastorale contacten verteld over zulke ervaringen van een goddelijke boodschap of bestiering ofwel leiding.

Het is opmerkelijk dat soortgelijke verschijnselen de laatste jaren ook onder de aandacht worden gebracht door gelovigen die zich aangesproken voelen door het zogenaamde 'nieuwetijdsdenken'. Hiermee doelen wij op die stroming binnen de brede 'New Age-beweging', die zich verbonden weet met de christelijke traditie. Uit deze kringen is de laatste jaren een vloed aan boodschappen en doorgevingen bekend geworden, waarvan men gelooft dat die afkomstig zijn uit de hemelse wereld. Zo zijn bijvoorbeeld lange boodschappen gepubliceerd, die afkomstig zouden zijn van de apostel Paulus. Meer dan vroeger wordt er gesproken over de verschijning van engelen, die liefde uitstralen of iets hebben te zeggen. Deze verschijnselen vragen om een kritische doordenking. Het is immers een serieuze vraag, in hoeverre de kerken zich moeten laten aanspreken door getuigenissen van zulke bijzondere ervaringen, die 'profetisch' kunnen worden genoemd. In deze brochure zal 'profetie' in allerlei vormen aan de orde komen. Alvorens tot behandeling hiervan over te gaan, willen wij eerst onze definitie van dit begrip geven. Wij spreken van 'profetie' wanneer het Woord van God in een bepaalde situatie aan bepaalde mensen wordt overgebracht. Dit overbrengen van het Woord van God kan plaatsvinden door middel van die bijzondere verschijnselen zoals visioenen en ingevingen, maar ook door middel van de prediking en het spreken van de kerk. Het eerstvolgende hoofdstuk bevat een overzicht van de bijbelse gegevens met betrekking tot profetie en aanverwante verschijnselen. Daarna wordt hierover het één en ander uit de kerkgeschiedenis vermeld. Om duidelijk te maken om wat voor profetieën het gaat in de huidige tijd, geven wij hiervan in hoofdstuk 4 enkele voorbeelden. Omdat ook de Woordverkondiging en het publieke spreken van de kerk onder deze definitie van profetie valt, is hoofdstuk 5 hieraan gewijd. Hoofdstuk 6 handelt over de vraag, wat vanuit de psychologie over profetische verschijnselen kan worden gezegd. Daarna gaan we, in

hoofdstuk 7, breder in op de vraag welke criteria er zijn om profetische uitingen te toetsen. Tot slot volgt, in hoofdstuk 8, een evaluatie.

2. Profetie volgens de Bijbel

In de Bijbel wordt vele malen beschreven hoe God mensen aanspreekt en hoe mensen woorden spreken in de naam van God. We zullen zien hoe dit profetisch spreken niet alleen in Israël en in de vroege kerk bekend was, maar ook daarbuiten.

2.1. Profetie in de oudheid

Bileam is een voorbeeld van een niet-Israëlitische profeet die in de Bijbel voorkomt (Numeri 22-24). Hij werd door koning Balak van Moab ingehuurd om het volk van Israël te vervloeken en zo diens opmars naar Kanaän te stuiten. Bileam wordt niet aangeduid met de gangbare term voor 'profeet', maar als waarzegger (vgl. Jozua 13,22, 'profeet' echter wel in 2 Petrus 2,16). Toch wil hij volgens het relaas in Numeri spreken wat de HEER tot hem zegt, hetgeen hij uiteindelijk ook doet. In plaats van Israël te vervloeken zegent hij het volk met de woorden die de HEER hem in de mond legde. Deze Bileam is ook uit een buitenbijbelse tekst als profeet bekend; hij spreekt daar in de naam van El, de kanaänitische oppergod.

In Deuteronomium 18,9-22 wordt Israël gewaarschuwd tegen alle vormen van kanaänitische waarzeggerij en tegen valse profetie dat wil zeggen tegen profetie die niet van de HEER uitging. Op vele plaatsen in het Oude Testament blijkt dat het verschijnsel, dat mensen woorden spraken in de naam van een god of van waarzeggende geesten in de wereld van het oude Israël zeer bekend was (bijv. Lev. 19,31; 2Kon. 1,2; Jes. 8,19).

Ook de griekse en romeinse wereld kende waarzeggers en profeten. Zeer bekend was het orakel van Delphi in Griekenland, waar een profetes in trance doorgaf wat de god Apollo antwoordde op vragen die hem werden gesteld. Er waren in Delphi profeten die vertolkten wat de profetes bedoelde, wanneer haar woorden onbegrijpelijk waren. Aan het hof van de romeinse keizers waren waarzeggers en magiërs in dienst. Van Sergius Paulus, een romeinse landvoogd op Cyprus, is in het Nieuwe Testament te lezen dat zo'n magiër zich in diens nabijheid bevond; deze Bar-Jezus of Elymas heet dan een 'valse profeet'. Hij probeerde dan ook de landvoogd af te houden van het geloof in Jezus (Hand. 13,6-12).

2.2. Profetie in Israël volgens het Oude Testament

Profeten en profetessen kwamen eveneens in Israël voor. Van de profetes Mirjam wordt beschreven hoe zij na Israëls doortocht door de Rode Zee de vrouwen voorging in dans, muziek en zang (Ex. 15,20-21). In Numeri 11 wordt verhaald hoe de Geest van de HEER in de woestijn neerdaalde op zeventig 'oudsten' die Mozes zouden bijstaan in het leiding geven. Op dat moment profeteerden zij, 'maar daarna niet meer' (Num. 11,25). Ook op twee anderen, Eldad en Medad, was de Geest neergedaald, waardoor zij profeteerden. Toen Jozua wilde dat Mozes hen dat belette, sprak Mozes: 'Och ware het gehele volk des HEREN profeten, doordat de HERE zijn Geest op hen gawe' (Num. 11,29). Wat de inhoud van de profetie van deze mannen was, wordt echter niet meegedeeld.

Debora is bekend als profetes en als richter van Israël uit de tijd toen de stammen van Israël in het beloofde land Kanaän woonden. Zij sprak recht tussen de Israëlieten en wekte hen op tot verzet tegen Jabin, de koning van Kanaän (Richteren 4-5).

Van de profeet en richter Samuël wordt niet alleen verhaald dat hij het woord van de HEER doorgaf aan Israël (1 Sam. 3,21-4,1), maar ook hoe hij als een helderziende 'man Gods' werd geraadpleegd over zoekgeraakte ezellen. Belangwekkend is de verklaring van de schrijver: 'want de profeet van tegenwoordig werd vroeger ziener genoemd' (1 Sam. 9,6-9). Zo blijkt dat de functie van een helderziende en van een profeet in elkaars verlengde lagen. Uit het vervolg blijkt, dat er destijds ook een gilde van profeten bestond (1 Sam. 10,10-12; vgl. 1 Kon. 18,4).

Treffend is de geschiedenis van de vondst van het wetboek ten tijde van koning Josia. Wanneer dit verbondsboek wordt voorgelezen, wordt het Josia duidelijk dat zijn volk zich niet heeft gehouden aan wat in de naam des HEREN was voorgeschreven. Hij laat een gezantschap onder leiding van hogepriester Chilkia naar de profetes Chulda gaan. Chulda spreekt in de naam des HEREN waarschuwend en vertroostende woorden voor koning Josia. Het gevolg was, dat Josia een vernieuwing van het verbond met de HEER uitriep (2 Kon. 22-23).

Maar niet alle profeten waren betrouwbaar. Er waren Israëlieten die hun eigen gezicht bekend maakten als profetische woorden van de Heer. Als criterium voor de onechtheid wordt aangegeven, dat zulke woorden niet uitkomen (Deut. 18,21-22). Een voorbeeld van zulke profetie komt aan het licht in het boek Jeremia. De profeet Jeremia beschouwde de ondergang van Jeruzalem als onafwendbaar en kondigde als Gods bedoeling aan dat Israël in ballingschap naar Babel gevoerd zou worden. Tegenover hem stond de profeet Chananja, die verkondigde dat de HEER zijn volk uit de greep van de koning van Babel zou verlossen en dat de al weggevoerde ballingen binnen twee jaar konden terugkeren. Het vervolg wees uit dat Jeremia in de naam des HEREN had gesproken en Chananja niet (Jer. 28).

Deze verhalen zouden met vele anderen kunnen worden aangevuld. Veel profetische woorden zijn bewaard gebleven en maken een belangrijk deel van het Oude Testament uit. Telkens blijkt dat profeten en profetessen in Israël een belangrijke plaats innamen om het woord van God aan zijn volk over te brengen in riskante situaties op politiek en op persoonlijk gebied.

2.3. Profetie in Israël en de kerk volgens het Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament wordt het optreden van Jezus voorbereid door Johannes de Doper, die een profeet wordt genoemd (Luc. 1,76; 7,26; 20,6). In het evangelie van Lucas klinken rond de geboorten van Johannes en Jezus profetische woorden en liederen van Elisabeth, Maria, Zacharias en Simeon. De profetes Anna wordt genoemd, zonder dat van haar profetische woorden zijn opgetekend (Luc 1,42-2,38).

Eenmaal volwassen geworden, riep Johannes de Doper op tot bekering en wees hij op Jezus (Joh. 1,28-36). Maar toen hij zich bemoeide met de politiek en de levenswandel van Koning Herodes, liet deze hem daarom gevangen nemen (Luc. 3,19-20). Ook Jezus beschouwde men volgens de evangeliën als een profeet, al werd Hij hierom in zijn vaderstad juist niet geëerd (Mat. 13,57; 16,14; 21,11; 21,46). Evenals Johannes kondigde Jezus de komst van het koninkrijk van God aan en riep Hij mensen op tot bekering. Ook om zijn wonderen gold Jezus als een profeet (Luc. 7,16).

Van de vroege kerk is uit het Nieuwe Testament te leren dat daar profeten en profetessen waren die woorden van God spraken en soms ook de toekomst voorspelden (Hand. 13,1-2; 21,9-11). Zo voorzegde Agabus dat er in het Romeinse rijk een hongersnood zou komen (Hand. 11,27-28). Paulus geeft als kenmerk voor de profetie in de samenkomst van de gemeente, dat deze 'stichtend, vermanend en bemoedigend' moet zijn (1 Cor. 14,3). Maar er waren ook 'valse profeten', en daarom moest profetie worden getoetst op haar inhoud (1 Thess. 5,19-21; 1 Cor. 14,29). Zo was er in de gemeente van Tyatira een vrouw die zichzelf als profetes beschouwde. Zij wilde in de christelijke gemeentehouse gebruiken introduceren, zoals een vorm van religieuze prostitutie. Ook meende zij dat het christenen vrij stond, voedsel te eten dat aan afgoden was geofferd (Openb. 2,20-23). Andere 'valse profeten' meenden dat Jezus Christus niet een echt mens was geweest, maar veeleer een geestelijke manifestatie van God (1 Joh. 4,1-6). Paulus had te kampen met 'schijn-apostelen', in wie volgens hem de satan zich voordeed als een engel van het licht (2 Cor. 11,12-13). Zij schilderden Paulus af als een zwakkeling en beroemden zich op hun eigen visioenen en wonderen (vgl. 2 Cor. 11,21; 12,11-12).

Zo is te zien dat het in die tijd in de christelijke gemeenten regelmatig voorkwam, dat mensen zich beriepen op een bijzondere inspiratie van God, die hen dreef tot het brengen van een boodschap met goddelijk gezag. De inhoud van deze boodschappen had veelal betrekking op het geloof en de levenswandel van de gemeente. Van Johannes de Doper is te lezen dat hij zich ook met kritiek tot de koning richtte. Soms, zoals bij de profeet Agabus, is er sprake van het voorspellen van de toekomst. Omdat niet alle profetie in de lijn van het onderricht van Jezus en de apostelen lag, moesten deze boodschappen nauwkeurig worden getoetst.

2.4. Hoe openbaart God zich?

Deze bijbelse getuigenissen roepen de volgende vragen op: hoe wisten mensen dat zij voor Gods rekening moesten spreken? Langs welke wegen openbaarde God zich aan hen? In het Oude Testament wordt soms verteld, hoe mensen tot profeet werden geroepen. Toen de jonge Samuël voor het eerst de stem van de HEER hoorde, moest hem door Eli worden uitgelegd dát het de HEER was, die tot hem sprak. Kenmerkend is de opmerking waarmee deze geschiedenis wordt ingeleid: 'In die dagen was het woord des HEREN zeldzaam; een visioen kwam weinig voor' (1 Sam. 3). Hieruit is af te leiden dat volgens de schrijver het ontvangen van een woord van God vaak was verbonden met de ervaring van een visioen. Zo wordt beschreven hoe Mozes, Jozua en Gideon de verschijning van een engel des HEREN hebben geschouwd en hoe in dit visioen de HEER tot hen sprak (Ex. 3; Joz. 5,13-6,5; Richt. 6). Van Mozes wordt later gezegd, dat wanneer hij de verschijning van de HEER waarnam, de HEER dan tot hem sprak van mond tot mond. Dit wordt vermeld in onderscheid van hetgeen voor een profeet kennelijk gewoner geacht werd, namelijk dat de HEER zich aan een profeet bekend maakte in een visioen en in een droom (Num. 12,6-8; vgl. Ex. 25,22).

Van Jesaja is te lezen dat zijn profetische werkzaamheid werd ingeluid door een visioen van God en de engelen. Jesaja verklaarde zich in dit visioen bereid, in te gaan op de vraag van de HEER: 'Wie zal ik zenden en wie zal voor Ons gaan?' (Jes.6,1-8). Ook Jeremia werd in een visioen tot profeet geroepen (Jer. 1). Amos en Zacharia hebben menig visioen beschreven, waarop hun profetieën waren gebaseerd. Het boek Habakuk wordt in het opschrift aangeduid als een godsspraak die hij heeft 'geschouwd'.

Toch zou het niet juist zijn, te veronderstellen dat aan profetische woorden altijd eerst een specifiek visioen ten grondslag heeft gelegen. Profetie ontsproot ook aan hetgeen de profeet ervoer als zijn vertrouwdheid met de wil van God. Deze vertrouwdheid is nauw verwant met de overtuiging die een profeet had, dat hij het met zijn visie bij het rechte eind had en dit ook in Gods naam mocht uitspreken. Illustratief is, hoe Jeremia in zijn confrontatie met Chananja even door diens optreden uit het lood was geslagen. Hij had op dat moment geen woord van God voorhanden, maar kort daarna wel weer (Jer. 28,11-16). Zo menselijk kan het in profetie toegaan.

Meermalen wordt er gezegd dat het de Geest van God is, die mensen tot profetieën inspireert. Zo bij de tweeën zeventig oudsten in de woestijn (Num. 11, 25-29). De profeet die aan het woord is in Jesaja 61 leidt zijn profetie in met: 'De Geest van de HEER is op mij...'

Vermeldenswaard is ook de profetie dat God zijn Geest zal uitstorten zodat mannen en vrouwen, jong en oud, zullen profeteren, dromen zullen hebben en visioenen zullen zien (Joël 2, 28-29). Hier wordt eerst de profetie als zodanig genoemd, en daarna de manieren waarop deze profetie tot de mensen komt: middels dromen en visioenen. Ook in het Nieuwe Testament komen verschijningen, dromen en visioenen voor als middelen waarlangs God zijn wil en bedoeling bekend maakt. Deze verschijnselen zijn niet altijd verbonden met een concrete profetie voor de gemeenschap. Zo wordt de droom die Jozef heeft nadat hij heeft ontdekt dat Maria zwanger is, beschreven als voor hem persoonlijk (Mat. 1,18-21). De verschijningen van Gabriël aan Zacharias en Maria zijn wel bedoeld om hen te laten weten

wat God met hen en het volk voorheeft. Het uitkomen van deze boodschappen inspireert hen later, volgens Lucas, tot hun profetische lofzangen.

Bij Johannes de Doper gaat aan zijn profetische werkzaamheid een lange voorbereiding in de woestijn vooraf; daar 'werd hij krachtig door de Geest' (Luc.3, 21-22; 4,1-13). Van Jezus lezen we regelmatig, dat Hij zich terugtrok om te bidden (Luc. 5,16; 6,12; 9,18;9,28;11,1). Hieruit is af te leiden dat zijn profetisch onderricht ontsproot aan zijn verborgen omgang met God.

Verwant met de roeping van de oudtestamentische profeten zijn de visioenen die, volgens het boek Handelingen, Paulus en Petrus ten deel vielen. Het visioen van Paulus op weg naar Damascus bracht ook zijn roeping met zich mee (Hand. 9,3-17; 22,6-16; 26,12-18). Petrus' visioen dat het onderscheid tussen rein en onrein voedsel was opgeheven, was van groot belang voor de eenheid van christenen uit de Joden en uit de andere volken (Hand. 10). Paulus kende ook visioenen die een persoonlijke bemoediging inhielden in tijden van nood (bijvoorbeeld: 'vrees niet, Ik ben met u'), zonder dat de inhoud direct voor anderen was bedoeld (Hand. 18,9; 23,11; 2 Cor. 12,1-9).

In het nieuwe testament vinden we ook waarschuwingen tegen het zoeken van bijzondere ervaringen zoals visioenen (Col 2,18; 27,23; 2 Cor. 12,1-9).

In het Nieuwe Testament vinden we ook waarschuwingen tegen het zoeken van bijzondere ervaringen zoals visioenen (Col. 2,18; 2 Thess. 2,2). Treffend is het verband waarin de bekende tekst 'God is Liefde' staat. Kort daarvoor wordt gesteld dat niemand ooit God heeft aanschouwd. Hiermee keert de schrijver zich tegen hen die voorgaven, een visioen van God te hebben gehad. In plaats daarvan stelt hij het gebod om elkaar lief te hebben, omdat in de liefde God in ons aan het licht komt. Daarnaast wijst hij op de verschijning van Jezus Christus, door God in zijn liefde gezonden als de Verlosser (1 Joh.4,7-16). Dit alles volgt op een oproep, de geesten te beproeven (1 Joh. 4,1-6).

Samenvattend is te zeggen, dat volgens de bijbelse getuigenissen profeten zich soms 'rechtstreeks' door God aangesproken weten. Aan het ontvangen van het woord van God gaat soms, bij wijze van leerschool, een periode van eenzaamheid in de woestijn vooraf.

Regelmatig wordt ook beschreven hoe een visioen ten grondslag ligt aan een profetie.

Daarnaast is profetie ook gebaseerd op de vertrouwdheid met Gods wil, zoals de profeet die ervaart. We kunnen zeggen dat de profetische werkzaamheid dan ontspruit aan de mystieke omgang met God.

3. Profetische en visionaire verschijnselen in de kerkgeschiedenis

Uit de geschiedenis van kerk en christendom is een grote verscheidenheid aan profetische en visionaire ervaringen bekend. Deze vonden plaats zowel in de hoofdstroom van de kerk als ook in andere geloofsgemeenschappen die met deze 'katholieke' kerk op gespannen voet stonden. Na enkele gegevens uit de eerste eeuwen van de jaartelling en uit de Middeleeuwen te hebben geboden, gaan wij uitgebreider in op de Reformatie en op de Protestantse kerken.

3.1. De eerste eeuwen van de kerk en de Middeleeuwen

In vroegchristelijke geschriften zoals de 'Didache' en in de 'Herder van Hermas' wordt beschreven hoe in de gemeenten van de eerste helft van de tweede eeuw profeten optraden en onderricht gaven. Omstreeks 180 schrijft Irenaeus, de katholieke bisschop van Lyon, over zijn gemeente: 'sommigen hebben voorkennis van de toekomst en krijgen visioenen en profetische woorden. (...) Ontelbaar zijn de charismata die de kerk over de gehele wereld van God ontvangen heeft.'

In die tijd ontstond naast de Katholieke kerk de beweging van de 'Nieuwe Profetie', ook bekend als het Montanisme. De leider hiervan, Montanus, liet zich bijstaan door twee

profetessen. De kerkvader Tertullianus van Carthago sloot zich bij deze beweging aan. Hij betuigt hoe in zijn gemeente mannen en vrouwen visioenen hadden en profetieën ontvingen. Uit de periode waarin het christendom de godsdienst van het Romeinse rijk was geworden en uit de Middeleeuwen zijn vele beschrijvingen van dromen, visioenen en profetieën overgebleven. Zij hebben dikwijls een waarschuwende of bemoedigende functie; ze houden een belofte of een bevel in; ze reiken een oplossing van een bepaald probleem aan of zeggen iets over de geloofsvoorstellingen aangaande de hemel, de hel, God, of de wederkomst van Christus. Soms zijn ze persoonlijk bedoeld, soms zijn ze bestemd voor een bepaalde gemeenschap, zoals een klooster. Wij geven een voorbeeld uit de 'Kerkgeschiedenis van het Engelse volk', die in 731 is geschreven door Beda. Koning Edwin ontving in 625 een visioen waarin hem verlossing uit de handen van zijn vijanden werd beloofd. Wel diende hij zich vervolgens te bekeren tot het christelijk geloof. Toen de dreiging van zijn vijanden plotseling verdween, accepteerde hij de prediking van de bisschop en liet hij zich dopen. Uit de zuidelijke Nederlanden noemen wij de befaamde mystieke visioenen van Hadewijch, uit het einde van de dertiende eeuw. Op indrukwekkende wijze doet zij verslag van hetgeen haar overkwam wanneer zij 'in de geest' werd opgenomen.

3.2. De Reformatie

In de kerken die zijn voortgekomen uit de Reformatie (sinds 1517) wordt een sterke samenhang beleefd tussen de uitleg van de Bijbel als Gods Woord en het werk van de Heilige Geest. Gods Woord wordt als een directe boodschap van de Heer, geïnspireerd door de heilige Geest en in gebed door mensen ontvangen.

De Zwitserse hervormer Zwingli noemde de bijeenkomst van predikanten, waarin vragen met betrekking tot leer en leven werden besproken, profetie. In de Nederlandse vluchtelingengemeente in Londen (1547) werd een vergelijkbare vorm van profetie beoefend. Op iedere donderdag gaf de dienaar des Woords aan een selecte groep van ouderlingen, diakenen en godvruchtige en bekwame mannen uitleg van zijn op zondag gehouden preek. Deze aanwezigen werden profeten genoemd omdat zij tot taak hadden: 'een openbare toetsing van het onderricht van de predikanten: waardoor de hele gemeente op velerlei wijze zeer werd opgebouwd'. Het ging om het voorlezen en verklaren van een bepaald Bijbelboek: 'een ieder naar zijn gave de gemeente lerende, vermanende en troostende'. Voor de instelling van deze bijeenkomsten beriep men zich op de woorden van Paulus in 1 Cor: 14,32: 'En de geesten der profeten zijn aan de profeten onderworpen.'

Enkele jaren later werden in het calvinistische 'Convent van Wezel' (1568) besluiten genomen over dit ambt van profeet. Er werd gesproken over een college van profeten, waarin naast de predikant ook ouderlingen, diakenen en andere daartoe aangestelde bekwame mannen uit de gemeente de profetie beoefenden.

Het ambt van profeet wordt ook aangeduid in de Heidelbergse Catechismus (van 1563). In aansluiting bij de oudtestamentische ambten van profeet, priester en koning wordt hier in Zondag 12 gesproken over het drievoudig ambt van Christus. Zijn naam Christus (Gezalfde) wordt verklaard door erop te wijzen dat Hij is: Profeet en Leraar, Hogepriester en eeuwige Koning. Hierna wordt uiteengezet dat evenzo een christen door het geloof deel heeft aan deze zalving van Christus en dus aan Zijn ambten. Het deelhebben aan Christus' ambt van profeet wordt hier in algemene zin betrokken op het belijden van zijn naam.

In vergelijking met deze calvinistische interpretaties van het ambt van de profetie doet de opvatting van de Dopersen uit die tijd veel radicaler aan. De Dopersen geloofden in de werking van de Heilige Geest door middel van profetieën. In hun beginperiode resulteerde dit bij hen in profetieën over het naderend wereldeinde en het aanbreken van het duizendjarig Rijk. Zo kondigde hun prediker Melchior Hofmann in 1533 de spoedige wederkomst van Christus aan. De stad Münster werd uitgeroepen als de plaats waar het nieuwe Jeruzalem zou

aanbreken. De aanvankelijke uitwassen in de doperse beweging heeft de christenen die zich beriepen op Luther en Calvijn kopschuw gemaakt ten aanzien van een direct beroep op de Geest. Zo stelden calvinistische gereformeerden zich tegenover profetische uitingen voorzichtiger op dan gebruikelijk was in de radicale doperse vleugel van de Reformatie.

3.3. Het latere protestantisme

De volgende getuigenissen over profetie in het protestantisme betreffen goeddeels groeperingen die een minderheid vormden ten opzichte van de heersende kerk en die vaak hadden te lijden onder vervolging.

De doordeweekse bijeenkomsten met 'profetie' zoals die in de zestiende eeuw waren ontstaan in de Nederlandse vluchtelingengemeenten, komen later op soortgelijke wijze voor bij de Engelse puriteinen. Zij spraken van 'Prophesyings' en doelden hiermee op bijeenkomsten van gemeenteleden, waar de bijbel werd gelezen en verklaard en waar vrije gebeden werden uitgesproken.

De leider van de Quakers, George Fox (1624-1690), kreeg bij zijn bekering een visioen van het paradijs, waar alles zuiver, onschuldig en rechtvaardig was. Robert Barclay werd de theologische woordvoerder van de Quakers. Hij schreef in 1678 een verdediging waarin hij leerde dat voor elke gelovige onmiddellijke openbaring door middel van stemmen, verschijningen, dromen of innerlijke manifestaties van het hart kan plaatsvinden. Ook de hugenoten in Frankrijk waren bekend met profetieën. Zij hadden in 1598 dankzij het Edict van Nantes vrijheid van godsdienst gekregen. Toen echter dit edict in 1685 werd opgeheven, werden zij weer heftig vervolgd. In hun profetieën klinkt door hoezeer zij verlangden naar verandering van hun lot. Van de in Rotterdam werkende hugenootse predikant Pierre Jurieu is een profetie uit 1688 overgeleverd. Hij kondigde aan dat Willem III de Engelse troon zou bestijgen. Deze profetie is ook uitgekomen. Tijdens de methodistische opwekking in Engeland vonden gebeurtenissen plaats die met profetie in verband zijn te brengen. John Wesley (1703-1791) beschrijft hoe ene Sarah Mallet steeds weer in een soort zwijm valt en daarin droomt dat zij voor een grote menigte het evangelie verkondigt. Deze verschijnselen houden pas op wanneer zij aan deze ingeving gehoor geeft. John's broer Charles Wesley vertelt hoe een vrouw begint te zuchten en te kreunen en hevig moet trillen en spreekt over bijbelwoorden, de vervulling van profetieën, de naderende wederkomst en de zending over de hele aarde.

In 1742-1743 vond onder het werk van George Whitefield en Jonathan Edwards in Amerika een 'grote opwekking' plaats, waardoor velen tot het geloof kwamen. Visioenen en profetieën komen dan menigmaal voor. Edwards schrijft in een boek dat hij aan deze godsdienstige ervaringen heeft gewijd: 'sommigen hebben een groot licht gezien (...), sommigen hebben Christus aan het kruis zien hangen (...), sommigen zagen Hem met de armen wijd open om hen te omhelzen (...), sommigen kregen levendige beelden van de hemel en Christus op de troon'.

Een andersoortig voorbeeld uit ons eigen land komt uit de kringen van de 'afgescheidenen', die zich in de vorige eeuw hadden losgemaakt van de Hervormde Kerk. Op de eerste algemene synode van deze afgescheidenen in Amsterdam, in maart 1936, werd met uitdrukkelijk beroep op het 'Convent van Wezel' uit 1568 het ambt van profeet weer ingesteld. Zo werd in het gebrek aan predikanten voorzien en kreeg de functie van 'oefenaar' een kerkordelijke plaats. In 1906 ontstond in Los Angeles, in de Verenigde Staten, de Pinksterbeweging, die zich al snel over de westerse wereld verbreidde. In de samenkomsten van de Pinksterbeweging is doorgaans ruimte voor het uitspreken van profetieën en getuigenissen van visioenen. In pinksterkringen vat men de gave van de profetie op als een door God geschonken bekwaamheid om door de Heilige Geest een boodschap van God rechtstreeks te ontvangen en door te geven. Zo beschouwt men daar de profetie als een

bovennatuurlijke gave, waardoor God af en toe inbreekt in de natuurlijke orde waarin wij leven.

Onder invloed van de Pinksterbeweging is ook de charismatische beweging, die binnen de gevestigde kerken wil blijven, vertrouwd met profetieën, ingevingen en visioenen.

4. Enkele hedendaagse voorbeelden

Om een indruk te geven van de inhoud van de boodschappen die worden ontvangen, volgt hier een aantal voorbeelden uit het recente verleden en uit onze eigen tijd.

Ds. A.A. Leenhouts publiceerde in 1948 een 'Boodschap voor de Gereformeerde Kerken' (in: *Mijn wraak is barmhartig*), kennelijk met het oog op Vrijmaking en de zeer felle discussies die er toen werden gevoerd rond de kinderdoop:

'Wie geeft u het recht de kinderdoop
te maken tot een stalen wet in "Israël"?
Waar heb ik dat gezegd? Dan zal Ik zwichten.
Ook hierom heb Ik u geslagen.
Gij hebt altijd nog de polsstok van uw nadenken
nodig om over te springen van de verbondsbelofte
naar het kerkelijke gebod van de kinderdoop.
Ik heb u ook niet bevolen de kinderen niet te dopen,
maar gij had door uw uit de Geest geboren liefde
elkander hierin moeten verdragen.'

Van mevrouw E.C. van Petegem-Fey citeren wij uit *Troost, troost mijn volk* (1963):

'Over de vrome nachten: "Galmtone" en "Zalvende Spreektrant".

Woord na een droom hierover in september 1957.

Het ging hier over hen,
die sterk in een geestelijk isolement leven,
graag in het zwart gekleed gaan,
zich buiten de wereld houden op een wijze,
die niet werkelijk van de Here is.

"(..) Mijn boodschap is vrij
van iedere gezapigheid en leerstelligheid.

Mijn boodschap is vrij
van iedere binding aan een spreekwijze,
iedere afgoderij van beklemtoning.

Mijn wezen is daar vrij van.

Iedere geestelijke verwatenheid zult ge uitzuiveren.

Ook datgene, wat in schijnvroomheid
een gestalte aanneemt van Godzalige levenswandel.

Daarom zult ge u vergewissen van wat echt is,
of alleen gebruikt wordt
tot streling van de zucht naar vroomheid.

Ik zal de spreektrant wijzigen.

Ik zal ambtsdragers reinigen.

In eenvoud zullen zij mijn woord brengen. Amen."

Ds. M.D. Geuze ontving mei 1994 in gebed en persoonlijke bezinning over het Samen-op-Weg-proces een boodschap van Christus waarin Hij waarschuwt tegen het zoeken naar vooral een kerkordelijke eenheid. Een gedeelte uit de boodschap:

'Ga niet door op deze verkeerde weg,
maar kom tot bezinning en bekering.
Maak de hele situatie van kerk, staat en samenleving in uw land
tot voorwerp van uw zorg.
Roep op tot gebed, verootmoediging en schuldbelijdenis.
Geef daar concreet gestalte aan door uw voorbeeld en leiding.
Breng een diepgaande bezinning op gang
in de plaatselijke gemeenten
op de inhoud van het geloof
en op de eenheid en verdeeldheid
van mijn gemeente in uw land
in het licht van mijn woorden en daden
in de geschiedenis van uw volk. (...)
Zet U voor alles in voor een opwekking en vernieuwing
door mijn Heilige Geest.'

De boodschappen van de grieks-orthodoxe Vassula Ryden, afkomstig uit Egypte, zijn in 26 talen vertaald en vinden veel weerklank. In het rooms-katholieke blad *Getuigenis van Gods liefde* stond onder andere deze doorgeving:

'Tegen oorlogsgeweld (21 februari 1987)
"Weet dat heel Mijn Koninkrijk een rijk van vrede is
en dat heel mijn schepping
in vrede en liefde is geschapen.
Ik zie hoe jullie elkaar afslachten
en Mijn ogen zijn er moe van geworden.
Ik maak Me zorgen om jullie,
want Ik ben je Vader die van je houdt...
Zie, Ik kom met heel Mijn macht, Ik die je God ben.
Ik kom mijn hart aanbieden.
Hier is het neem het aan.
Het is helemaal van jullie.
Mijn hart is verscheurd en verbrijzeld.
Voel maar, het is een en al wonde.
Jullie hebben het hart van je God verscheurd,
het is telkens weer geheel doorstoken.
Leiders van oorlogen!
Moet Ik jullie dan komen vertrappen
om jullie mijn kracht te laten voelen?
Moet Ik Mij soms in gramschap openbaren?"

Pater K. Douven publiceerde in *Het christendom op weg naar de 21e eeuw* een doorgeving via Zohra Bertrand van 21 november 1986. Het zijn woorden die betrekking hebben op het aanbreken van de nieuwe tijd (New Age).

'Het is de Christus die spreekt:(...)
"Sta toe dat uw bewustzijn nu zodanig wordt geïnspireerd,
nu en in de komende tijden,
dat gij de beperkingen van al uw achtergronden
zult durven en kunnen loslaten,
opdat er vernieuwing van geestelijke impulsen zal komen,
waardoor gij, O mens,

het totale bewustzijn zodanig zult laten uitdijen,
dat Ik Mij op een diepere en hogere wijze,
zal kunnen geven, van over de hele wereld.
En zo gaan wij verder, gij en ik, van leven tot leven.
Vrede zij u."

Bovengenoemde boodschappen zijn alle gepubliceerd.
Bovendien hebben wij als leden van het deputaatschap verhalen van boodschappen
uitgewisseld die we te horen hadden gekregen in de pastorale praktijk.

Iemand uit de kring van het deputaatschap vertelde: 'Tweemaal kwamen dezelfde mensen bij
mij met verhalen over het visionaire schouwen van de Gekruisigde. Ze hadden er dagen,
weken mee rondgelopen, "verbijsterd" (Ezech. 3,15). Afgelopen paasnacht beleefde één van
hen (het vorige was intussen 5 jaar geleden) bij de communie de aanraking van de opgestane.
Ze was in eerste instantie verbijsterd geweest. "Voor mij hoeft het zo niet", zei ze.'

Een ander liet een tekening zien die één van de deelnemers aan een pastorale cursus hem
gegeven had. Ze had daarop weergegeven wat ze tijdens een viering van het Avondmaal had
gezien. Ze had verteld:

'Er was veel licht.
Het kruis was zichtbaar, met daarbij het Lam.
Die stonden in de regenboog,
kleurrijk symbool van Gods trouw.
De duif kwam aangevlogen met de olijftak in zijn snavel.
Symbool voor Gods Verbond met ons voor het leven.
Er was rijp koren. We mochten daarin gaan.
Sommigen waren wat aarzelend.
Daarom gingen zij wat later en anderen eerder.
Maar we gingen wel als groep met elkaar erin.
De woorden die erbij kwamen, zijn een lied:
Mijn vrede geef ik u, mijn vrede laat ik u.'

In hoofdstuk 7 gaan we in op de vraag, hoe we met dergelijke boodschappen moeten omgaan.

5. *Het profetische spreken van de kerk*

Tot dusver handelde deze brochure voornamelijk over profetische verschijnselen die qua
uitingsvorm min of meer bijzonder kunnen worden genoemd. Het ging veelal over mensen die
visioenen en speciale ingevingen en boodschappen ontvingen. Het is gebleken dat deze
verschijnselen in onze tijd in diverse richtingen binnen de kerk voorkomen. We hebben
gezien dat deze vormen van profetie de eeuwen door in de kerk bekend zijn geweest. In de
inleiding (hoofdstuk 1) is echter ook de prediking en het spreken van de kerk in verband
gebracht met profetie. Al sinds de kerkvader Origenes, in de eerste helft van de derde eeuw, is
de gave van de profetie in verband gebracht met de verkondiging en de uitleg van de bijbel.
Dit betekent dat ook de verkondiging van het evangelie in de kerkdiensten profetisch
genoemd kan worden of tenminste profetische trekken kan hebben. De hoorders kunnen
immers door een preek zeer persoonlijk worden aangesproken, zonder dat de predikant weet
hoe zijn of haar woorden op hun specifieke situatie betrekking hebben.

In het bijzonder in een tijd of een land waarin onrecht en geweld heersen, kunnen de woorden
die vanuit de kerk worden gesproken een profetische dimensie krijgen. Zo mogen de
zogenoeten 'Barmer thesen' uit 1934, die door een vergadering van de 'Belijdende Kerk' werden

opgesteld tegen het opkomend Nationaal-Socialisme in Duitsland, profetisch werden genoemd. Te denken is voorts aan het optreden van Martin Luther King in zijn strijd tegen de rassenscheiding in de Verenigde Staten. Zijn rede 'ik heb een droom', over een land waarin het onderscheid naar ras en afkomst niet meer wordt gemaakt, is alom bekend geworden. Toen het maatschappelijk systeem in Zuid Afrika nog werd bepaald door de apartheid, hebben mensen als Ds. Beyers Naudé, Ds. Boesak en bisschop Tutu zich in woord en geschrift hiertegen verzet. Vanuit het evangelie hebben zij wegen gewezen om de spiraal van onrecht, geweld en wraak te doorbreken. Hun optreden was onmiskenbaar profetisch. Niet alleen afzonderlijke christenen, ook kerkelijke vergaderingen kunnen in verweer ' tegen schadelijke maatschappelijke ontwikkelingen hun stem verheffen en aldus profetisch spreken. Wanneer de kerk zich uitspreekt over economische ontwikkelingen, zoals ongebreidelde concentratie van macht en bezit enerzijds en een verarming bij hen aan wie de grotere welvaart voorbij gaat anderzijds, dan kan dit spreken soms wellicht profetisch genoemd worden. Het is echter aan anderen, vaak uit een latere tijd, om te beoordelen of een uitspraak van een kerkelijke vergadering inderdaad profetisch was of niet. Wij merken echter op, dat een profetisch spreken in het bijzonder lijkt voor te komen waar een kerk in een minderheidspositie verkeert, of aan de rand van een heersende kerk. Profetieën en visioenen komen vaak voor bij mensen die juist geen macht hebben. Dit geldt in het bijzonder van vrouwen, voor zover die van de centrale ambten waren of zijn uitgesloten. Vanuit hun weinig invloedrijke positie kunnen zij zich gedrongen voelen de heersende macht, ook in de kerk, onder kritiek te stellen.

6. Een benadering vanuit de psychologie

Alvorens over te gaan op de belangrijke vraag, welke theologische criteria er zijn om profetische verschijnselen te toetsen (in hoofdstuk 7), gaan wij eerst te rade bij de psychologie. Wie immers de teksten en gebeurtenissen uit de hoofdstukken 3 en 4 op zich laat inwerken, kan zich allicht afvragen in hoeverre zulke ervaringen niet eenvoudigweg uit de mens zelf voortkomen. Met andere woorden: zou een zuiver psychologische verklaring van deze verschijnselen niet vaak voor de hand liggen? Zou dit zo zijn, dan volgt hierop de vraag: moeten wij, als een boodschap voortkomt uit het innerlijk van een mens ons dan nog iets aantrekken van de inhoud ervan?

6.1. Menselijke mogelijkheden en psychische ziekte

Vanuit de psychologie is te zeggen, dat het ervaren van verschijnselen zoals visioenen en het horen van stemmen behoort tot de menselijke mogelijkheden. Dit betekent dat de ervaringen op zichzelf geen garantie zijn voor enigerlei goddelijke waarheid of betrouwbaarheid. Het behoort echter ook niet tot de reikwijdte van de psychologie, op grond hiervan te oordelen over het waarheidsgehalte van zulke visionaire en profetische ervaringen. Wie zich op het standpunt van de psychologie stelt, kan slechts constateren dat er mensen zijn die iets bijzonders ervaren en dat zij hieraan een bepaalde uitleg geven.

Wel kan met behulp van de psychologie worden beschreven dat sommige mensen voor het opdoen van bijzondere ervaringen aanleg hebben. Het blijkt dat deze mensen in geval van verhoogde kwetsbaarheid of spanning eerder tot zulke ervaringen komen dan anders. We kunnen zeggen dat ieder mens voor het opdoen van deze ervaringen een innerlijke drempel heeft. Deze drempel kan hoger of lager zijn, en kan bij emotionele gebeurtenissen lager worden. Is iemand in gedachten sterk bezig met een noodtoestand, dan kan de ervaring zich opdringen dat een stem hierover tot hem spreekt.

Zulke ervaringen hebben niet alleen een psychologische, maar ook een sociale kant. Wie verkeert in een gemeenschap waarin het ontvangen van boodschappen en visioenen regelmatig voorkomt, zal zelf ook eerder zo'n ervaring opdoen. Van zo'n omgeving gaat dus

een suggestieve en stimulerende werking uit. Dit betekent dat in een periode of in een kerkelijke omgeving waar aan deze verschijnselen ruimte wordt geboden, ze ook vaker zullen voorkomen dan wanneer die ruimte er niet vanzelfsprekend is.

Het is echter mogelijk dat wanneer iemand psychisch ziek is, de innerlijke drempel voor deze ervaringen is verdwenen. Het komt zelfs voor dat iemand helemaal geen grens tussen het eigen ik en de buitenwereld ervaart. Uiteraard verandert diens beleving dan totaal. Mensen kunnen in een psychose kosmische ervaringen opdoen, waarin ze bijvoorbeeld zelf de zon zijn en de aarde door hun toedoen in brand staat. Deze ervaringen vragen erom, onder woorden gebracht te worden. Wie bekend is met godsdienstige taal, kan dan zichzelf als God of als Christus ervaren en in Gods naam of in Christus' naam gaan spreken. Toch kan zelfs in zo'n geval vanuit de psychologie in principe niets worden gezegd over de waarheid van hetgeen in God's naam of in Christus' naam wordt gezegd.

6.2. Een voorbeeld

Om duidelijk te maken hoe precair het kan zijn, een visionaire en profetische ervaring vanuit de psychologie (of de psychiatrie) te beoordelen, vermelden wij een gebeurtenis die zich in de jaren zestig heeft afgespeeld in de Verenigde Staten. Het voorval is beschreven door de Amerikaanse theoloog en pastoraal therapeut B. W. Grant.

Hij vertelt van een zwarte man die 's nachts wakker werd van een plotselinge windvlaag. De deur leek even open te gaan, er straalde een helder licht, en de man voelde een onbeschrijflijke vreugde. Hij ervoer dat de Geest tot hem sprak, en wist wat hem te doen stond. Hij stond op en begon, geleid door de Geest, de hele nacht te lopen. Het was zondag, en hij voelde dat hij naar een bepaalde kerkdienst van blanken moest gaan. Hij kwam daar enkele uren voor de dienst begon aan en viel daar in slaap. De koster, ook een zwarte, maakte hem een uur voor de dienst wakker en vroeg wat hij daar deed. De man zei dat hij was gekomen om de kerkdienst bij te wonen. De koster antwoordde dat dit niet kon, omdat het een blanke kerk was. Maar de man weigerde weg te gaan. De koster haalde de politie, aan wie de man uitlegde waarom hij daar was gekomen, maar de politie sloot hem op. Later op die dag stuurden artsen hem naar een psychiatrisch ziekenhuis, waaruit hij pas na acht maanden weer werd ontslagen.

De ervaringen van deze man zouden inderdaad psychiatrisch geïdentificeerd kunnen worden als hallucinaties, het horen van een stem, het verliezen van bewustzijn en het voorbijgaan aan de gewone werkelijkheid. Vanuit een andere benadering kan worden gezegd dat deze man iets heel belangrijks had te zeggen aan deze blanke gemeente, die voor zwarten was gesloten. Vanuit de overtuiging dat een kerk geen onderscheid naar ras behoort te maken, kan deze man dus heel goed als een door God geroepene worden beschouwd.

Hieruit blijkt dat de psychologie niet toereikend is om met behulp hiervan visionaire en profetische verschijnselen naar hun diepste waarde te schatten. Wel kunnen deze verschijnselen met behulp van de psychologie worden herleid tot de psychische mogelijkheden die mensen in zich hebben. Maar de uiteindelijke beoordeling hangt af van het standpunt dat iemand van tevoren al heeft ingenomen. Wie immers rassenscheiding normaal vindt, zal deze zwarte man ziek noemen, en wie rassenscheiding verwerpelijk vindt, zal eerder open staan voor de mogelijkheid dat deze man een goddelijke ingeving had ontvangen. Zo hangt de duiding van deze gebeurtenis af van een eerder al gemaakte theologische keuze.

7. Het toetsen van de profetie

Uit het voorgaande is gebleken dat profetie een veelkleurig verschijnsel is dat we zowel in de bijbel als in de geschiedenis van de kerk tot op heden aantreffen. In dit hoofdstuk wordt eerst in een paar punten samengevat en deels opnieuw verwoord wat kenmerkend is voor het

verschijnsel van de profetie. Vervolgens wordt een aantal criteria aangereikt die kunnen dienen ter toetsing van de profetie binnen de gemeente.

7.1. Kenmerken

1. In enkele voorgaande hoofdstukken bleek dat het in de profetie om niets minder gaat dan het spreken van God. Dit spreken van God is concreet en betreft een bepaalde groep mensen in een bepaalde situatie. We zullen dit aspect van de verbondenheid van de profetie met een bepaalde situatie straks nog uitwerken. Eerst stellen wij vast, dat de profetie een wijze van omgang is van God met zijn volk. Hij gaat met zijn volk om in zijn verlossende daden, in het geven van de wet, in de zending van Jezus Christus en in de zending van zijn Geest. Zo kunnen we de profetie bestempelen als één van de wijzen, waarop God door zijn Geest met mensen omgaat.

2. In de profetie wordt het woord van God aan bepaalde mensen in een bepaalde situatie gebracht. Hiermee wordt bedoeld dat in de profetie niet in het algemeen gesproken wordt over de hoofden van de mensen heen, maar dat het woord klinkt in een welomschreven situatie. Het is betrokken op mensen met hun specifieke noden en verlangens. We kunnen dat met een moeilijker woord de contextualiteit of de verbondenheid met de situatie noemen. Die verbondenheid met de situatie blijkt al in de taal en de begrippen, die in het profetisch spreken worden gehanteerd. Amos spreekt anders dan Jesaja, en de Indiër Sundar Singh kan men niet losmaken van de zeden aan het begin van deze eeuw. De profetie is uit de historische situatie niet los te pellen, maar maakt er deel van uit.

De verbondenheid met de omgeving kan daarom niet worden beschouwd als een teken dat het geen echte en ware profetie is. We zullen moeten bedenken dat God mensen gebruikt heeft en nog steeds gebruikt met hun bepaalde gaven en met hun eigen culturele bagage. De kerk belijdt dat God in zijn openbaring ingaat in de geschiedenis. Het meest sprekende voorbeeld van dit ingaan is wel de vleeswording. Het Woord is vleesgeworden, zo lezen we in het begin van het evangelie van Johannes. God schuwt het menselijke niet, zelfs niet datgene wat door de moderne mens als vreemd en psychisch abnormaal wordt gevonden. Dit betekent in ieder geval dat het menselijke en soms al te menselijke in verschijnselen van profetie niet als criterium van onechtheid kan worden aangewend.

3. Profetie kunnen we, naar een uitdrukking van W. W. Verhoef, omschrijven als een 'spreken op de man af'. Heel direct zien we dit in de geschiedenis van David die na zijn affaire met Bathseba door de profeet Nathan op zijn handelswijze wordt aangesproken (2 Sam. 12). Dit 'spreken op de man af' kan allerlei elementen bevatten: vermaning, waarschuwing, vertroosting, bemoediging, uitzicht voor de toekomst. Onderdeel van de vermaning of bemoediging kan daarom de aanzegging zijn van iets dat in de toekomst gebeuren zal. God zal ook in de toekomst handelen.

Dit brengt ons bij het volgende: niet zelden wordt profetie vereenzelvigd met toekomstvoorspelling. Het is duidelijk dat deze voorstelling van zaken naar bijbelse maatstaven niet juist is. De aanzet van een toekomstig handelen van God of van een toekomstige gebeurtenis kan wel tot de profetie behoren, maar gaat hierin zeker niet op. Vele profetische woorden hebben een horizon die verder reikt dan de horizon van hen die de eerst aangesprokenen zijn, maar voor het verstaan van het verschijnsel der profetie moet eerst gekeken worden naar de directe omgeving.

4. We moeten hier nog iets aan toevoegen. Het feit dat over toekomst wordt gesproken binnen het kader van troost en vermaning, oordeel en belofte, betekent dat aanzegging van een toekomstig gebeuren nooit louter als mededeling mag worden opgevat. De profetie geeft

geen blauwdruk van de geschiedenis, ze geeft wel een doorlichting van de geschiedenis in het licht van de beloften die God gegeven heeft. God wordt in de bijbel beschreven als iemand die reageert. Het verschijnsel doet zich dan ook voor dat de aanzegging van een gebeuren weer wordt ingetrokken, zoals bij Jona en koning Hiskia (Jes. 38).

5. Verschijnselen van profetieën, ingevingen en visioenen behoren bij de aardse bedeling. Dit betekent dat ook de profetie wordt gekenmerkt door de beperktheid van alle geloofskennis, zoals Paulus zegt in I Cor. 13,9. Profetie is niet kennis van aangezicht tot aangezicht, maar een 'kennen ten dele'. De kerk is immers nog steeds onderweg. Dit geeft reden tot bescheidenheid of beter gezegd tot ootmoed, zonder dat dit de betekenis van profetieën, ingevingen en visioenen voor de kerk ontkent.

7.2. Toetsing

De noodzaak tot toetsing van profetie is niet alleen gegeven met het feit dat de kerk in de bijbel daartoe wordt opgeroepen (1 Thess. 5,19-21; 1 Joh. 4,1-6). Ook nu zijn er immers binnen en buiten de kerk mensen die opstaan met de pretentie dat ze een woord van de Heer hebben. In hoofdstuk 1 werd al opgemerkt dat we in onze tijd het verschijnsel van de profetie niet alleen tegenkomen in charismatische kringen. Ook in de alternatieve religiositeit komen we wat men noemt 'doorgevingen' tegen. We hebben niet alleen te maken met profetische verschijnselen binnen de kerk, maar in het grote geheel van 'New Age' komen we in aanraking met ervaringen, stemmen en verhalen die gebracht worden met de aanspraak dat ze een boodschap van 'hogerhand' overbrengen. De zaak van toetsing, het onderscheiden van waar en onwaar, valse en ware profetie, ligt daarom als een opdracht bij de gemeente.

Het eerste dat, in overeenstemming met hoofdstuk 6, dient te worden opgemerkt lijkt eenvoudig, maar is niettemin wel belangrijk: ervaringen als zodanig zijn nooit een afdoende argument voor de waarheid van de boodschap. Een uitspraak die begint met de aankondiging: 'zo spreekt de Heer' of 'de Heer liet mij zien' kan nooit op grond van deze woorden alleen binnen de gemeente voor waar worden aangenomen. De spreker of spreekster kan nog zo oprecht menen dat hij of zij een kanaal is voor het goddelijk spreken, binnen de gemeente zal een toetsing moeten plaatsvinden op inhoudelijke gronden. Over die inhoudelijke criteria spreken we verderop. Het gaat er nu om dat het beroep op een bijzondere ervaring of op de overtuiging dat men werktuig is in de handen van God voor de gemeente niet voldoende kan zijn om de inhoud van de boodschap zonder meer voor een boodschap van God te houden. De oprechtheid of integriteit van wie de boodschap brengt is hierbij dus niet in het geding. Iemand kan op grond van een eigen bijzondere ervaring ervan overtuigd zijn namens God te spreken. In de gemeente zal men echter erop bedacht moeten zijn dat eigen verleden of achtergrond mede bepalend kunnen zijn voor wat men ervaart. Ervaring is altijd in meerdere of mindere mate geïnterpreteerde ervaring. Wat zich aan ons voordoet, wordt verwerkt binnen een reeds gegeven geheel van voorgaande ervaringen en voorstellingen. Dat betekent dat een nieuwe ervaring niet door het geheel van reeds aanwezige voorstellingen en ervaringen heen kan breken. In de heilsgeschiedenis zijn diverse dergelijke momenten te onderscheiden waarop het eigen gewicht of de nieuwheid van de ervaring door het voorgegevene heen breekt. Maar dat neemt niet weg dat men bij een beoordeling van de profetie in de gemeente de inbreng van de eigen achtergrond in het oog moet houden. Wanneer tot die achtergrond bepaalde overtuigingen behoren van morele of religieuze aard, dan klinkt dat dikwijls door in de boodschap.

Toetsing van een profetie binnen de gemeente begint niet vanuit een nulpunt. In de gemeente van Jezus Christus heeft men al van God gehoord. De kerk is gegrond op het getuigenis van apostelen en profeten (Ef. 2,20). Aan de kerk en haar verkondiging ligt al een geheel van

beslissende overtuigingen ten grondslag. Men kent er Jezus Christus als de vervulling van de oudtestamentische profetieën (1 Petr. 1,10-11; Hand. 26,22-23). In de geschiedenis van Jezus Christus, in zijn leven, sterven en opstaan wordt de boodschap van het Oude Testament bevestigd en nader toegespitst. De boodschap aan het volk Israël luidde: 'Ik zal u tot een God zijn en gij zult Mij tot een volk zijn'. Gods wil tot een verbond met het volk Israël en via Israël met de hele mensheid komt in de geschiedenis van Jezus Christus op dramatische wijze tot een hoogtepunt en tot een voorlopige vervulling. Deze geschiedenis en dit verbond is dan ook wat de kerk, mede via Israël, ontvangen heeft. Het is de achtergrond waartegen elke profetie moet worden beoordeeld.

Dit houdt tevens in dat er bij degenen die een profetische uiting inbrengen, bereidheid dient te zijn hun inbreng te laten toetsen. Wanneer die bereidheid ontbreekt, is dat problematisch of zelfs een veeg teken.

De voorgaande overwegingen leiden tot het volgende, zeer belangrijke criterium. Profetie moet verenigbaar zijn met wat de kerk van God in zijn openbaring aan Israël en in Jezus Christus al heeft leren kennen. Dat leidt tot een proces van zoeken en schiften. Wat is verenigbaar en wat niet? Wat kan in de kerk erkend worden als ware profetie en waar is de grens naar valse profetie overschreden? Het is duidelijk dat zich hier de vraag voordoet naar inhoudelijke criteria of ijkpunten. De noodzaak van inhoudelijke criteria is niet nieuw. We komen het proces van zoeken en schiften ook al tegen in het Nieuwe Testament. In het volgende passeren enkele inhoudelijke ijkpunten de revue:

1. Erkenning van Jezus Christus als definitieve openbaring van God.

In 1 Johannes 4,2 lezen we: 'Hieraan onderkent gij de Geest Gods: iedere geest die belijdt, dat Jezus Christus in het vlees gekomen is, is uit God'. De belijdenis dat het Woord in Jezus Christus waarachtig mens geworden is, functioneert als een scheidlijn tussen ware en onware profetie.

God is in zijn openbaring en Jezus niet boven het leven blijven zweven. Hij is in dit leven ingegaan. Dat betekent onder meer dat de schepping het leven in deze wereld niet een vorm van oneigenlijk leven is. Het aardse leven, in al zijn geschondenheid en kwetsbaarheid, is voorwerp van Gods verlossend handelen.

We nemen nog een tweede voorbeeld: Paulus vat de geschiedenis van Jezus Christus samen in wat we nu een 'logo' zouden noemen. Het is het woord van het kruis (1 Cor. 1,18). Het is een samenvatting die bij de mensen van toen gemengde gevoelens moet hebben opgeroepen. Wie neemt er nu een galg als logo? Toch doet Paulus dit. Gods bevrijding en heerlijkheid worden zichtbaar als men zich steeds weer de weg te binnenbrengt, waarlangs de verlossing en bevrijding tot stand kwamen. De opgestane is de gekruisigde. De kerk kan de herinnering aan de gekruisigde nooit van zich afschudden. Dit bewaart voor triomfalisme, voor de gedachte dat de nieuwe wereld in alle onverhuldheid al een feit zou zijn. Waar het kruis als teken van Gods overwinning over menselijke verlorenheid uit de profetie verdwijnt is een grens overschreden naar valse profetie.

2. Eerbiediging van de tweehed Schepper-schepsel.

Het behoort tot de fundamentele overtuigingen van Israël en de kerk dat de mens schepsel is, maaksel van God. Er is daarom een uniek onderscheid tussen God en mens. In de heilsgeschiedenis wordt dit onderscheid niet opgeheven. De mens is ook geen deel van God, zoals in sommige doorgevingen te beluisteren valt, maar blijft schepsel. Wanneer de mens in de buurt van Gods liefde komt, dan komt hij in innige gemeenschap met God, maar hij wordt niet identiek met God. Het behoort tot de christelijke hoop dat de mens zozeer onder het

beslag van Gods Geest en liefde kan raken, dat hij er geheel van doortrokken raakt. Maar hij blijft een 'tegenover', een 'ik', en deze andersheid maakt niet eenzaam, maar is verrijkend.

3. God en kwaad.

Het is niet eenvoudig een bijbels verantwoord en precies beeld te geven van de wijze waarop God zich verhoudt tot het kwaad. De bijbel tekent God soms ruiger dan ons lief is. Toch zal dit er niet toe mogen leiden dat goed en kwaad, licht en donker als symmetrische grootheden worden voorgesteld, die beide op dezelfde wijze uit God voortkomen. Wanneer in profetische uitingen licht en donker op die manier worden voorgesteld, als kop en munt van het ene geldstuk, dan is een bijbelse grens overschreden. Het kwaad wordt door God in zijn omgang met de mens wel op één of andere wijze gebruikt, maar blijft naar zijn diepste herkomst onverklaard. De kerk heeft geweigerd zonde en kwaad te beschouwen als zaken die een noodzakelijk bijproduct zijn van Gods heilsplan. Zonde en mislukking zijn geen noodzakelijke doorgangsfasen voor een mensheid die tot hoger heerlijkheid moet worden opgevoed. In een dergelijke voorstelling krijgt het kwaad betekenis als iets dat door God gewild zou zijn.

4. De participatie aan Christus in de doop.

Van Christus wordt beleden dat de dood over Hem geen heerschappij meer voert, nu Hij uit de doden is opgewekt (Rom. 6,9). In het sacrament van de doop wordt de deelname van de gelovigen aan deze geschiedenis uitgebeeld. De gelijkvormigheid van de gelovigen met Christus stelt ook hun leven onder de belofte van de onomkeerbare lineaire richting die in de opstanding van Jezus Christus aan het licht is gekomen. In dit licht moet de voorstelling van een wederkeer van een mens in dit leven (reïncarnatie) als niet verenigbaar worden beschouwd met het christelijk geloof. Wanneer een mens na zijn dood op enigerlei wijze weer onder het beslag van de voorwaarden van dit aardse, door gebrokenheid getekende bestaan zou moeten verder gaan, is dit strijdig met de richting die de kerk in Christus als haar toekomst heeft waargenomen.

5. De uitkomst van de profetie.

In hoofdstuk 2 zagen we dat een direct in de bijbel gehanteerd criterium tussen echte en onechte profetie is of de profetie uitkomt (Deut. 18,21-22). In Jeremia 28 vinden we de situatie dat de profeet de waarheid van zijn onheilsboodschap niet hoeft te bewijzen. In de situatie van onheil ligt de bewijslast bij de profeet Chananja, die vrede verkondigt. Jeremia wordt in de loop van de geschiedenis in het gelijk gesteld. In Handelingen 11,28 lezen we van de profetie van Agabus over een komende hongersnood. Deze profetie had gezag en kreeg het te meer omdat zijn voorzegging volgens de schrijver Lucas ook is uitgekomen. Dit criterium vestigt de aandacht op nog iets anders in het toetsen van de profetie: kennelijk kan niet altijd direct worden vastgesteld of een profetie waar of vals is. Het is iets van lange adem. De raad van Gamaliël is nog altijd van kracht: 'Indien dit streven of dit werk uit mensen is, zal het vernietigd worden, maar indien het uit God is, zult gij hen niet kunnen vernietigen; het mocht eens blijken dat gij tegen God strijdt' (Hand. 5,38-39). Men kan zich afvragen in hoeverre dit criterium ook iets betekent voor de onvervulde profetieën. Er zijn talloze profetieën, die naar ons besef nog niet of nog niet ten volle vervuld zijn. We moeten echter bedenken dat de kern van de profetie in Israël was, het volk in de eigen tijd op te roepen tot de dienst van de Here God. In het verlengde hiervan is de kern van de profetie in het Nieuwe Testament een uitwerking van de betekenis van Jezus Christus voor de gemeente in haar eigen tijd. In die zin moet ook het woord uit Joh. 14,26 begrepen worden: 'maar de Trooster, de Heilige Geest, die de Vader zenden zal in mijn naam, die zal u alles leren en u te binnen brengen al wat ik u gezegd heb'. Er wordt niet iets anders beloofd dan in Jezus Christus al

geschonken is, wel een groter en voortgaand inzicht in de betekenis van het werk van Christus.

6. Profetie moet stichten.

Een laatste criterium voor ware profetie vinden we in 1 Cor. 14,5: de profetie moet de gemeente stichten. De gemeente moet als lichaam van Jezus Christus voor haar opbouw ermee gediend zijn. Aan de vruchten kent men de boom. Dat begint al bij de persoon van degene die de profetie brengt. Er zal in de gemeente zeker gekeken worden naar wie het zegt. Maar ook zal terecht gevraagd worden welke vruchten dit voor de gemeente oplevert. Ook van dit criterium kan men zeggen dat het tijd veronderstelt. Het is niet altijd onmiddellijk helder, wat sticht en wat de gemeente dichter bij het heil van Christus brengt. Wijsheid en voorzichtigheid zijn deugden die de omgang met verschijnselen van profetieën en visioenen moeten begeleiden.

8. *Evaluatie*

Wij hebben gezien dat op velerlei wijze zich het verschijnsel voordoet, dat mensen ertoe komen profetisch te spreken. Wanneer iemand in een kerkdienst de schrift uitlegt, of op grond van het christelijk geloof maatschappelijk onrecht aan de kaak stelt, of wanneer iemand een stem heeft gehoord en meent dat die van God komt, of een visioen heeft gehad: dan kan het gebeuren dat mensen gaan spreken voor Gods rekening. De geloofsbeleving die aan dit spreken ten grondslag ligt, kan hemelsbreed verschillen. Het spreken in naam van God of Christus komt voor in allerlei richtingen van de christelijke kerk, ook bij hen die het christelijk geloof verbinden met het 'nieuwetijdsdenken'.

Tegelijk is er de tendens, dat de verkondiging van het woord niet altijd wordt ervaren als een spreken van de Heer tot de gemeente. Hiermee correspondeert dat tal van christenen doorgaans niet ermee rekenen dat God hen persoonlijk, bijvoorbeeld in de stilte of bij de uitleg of overdenking van de Schrift, zou kunnen aanspreken. In het algemeen leven veel christenen zonder dat zij ooit enigerlei bijzondere visionaire of profetische ervaring hebben opgedaan.

Wanneer gelovigen echter zoeken naar zulke bijzondere ervaringen, waarin zij door God hopen te worden aangesproken, dan verdient dit zoeken de erkenning dat het kan zijn ingegeven door een oprecht verlangen naar Gods nabijheid. Daarbij willen wij wel benadrukken, dat het in het geloof in de eerste plaats gaat om het zoeken van God en het doen van zijn wil, en niet om de bijzondere ervaringen zelf.

Wij pleiten er dus voor om christenen die in de omgang met God en Christus een bijzondere ervaring opdoen, serieus te nemen. Wie kan getuigen van een inspirerende ervaring waarin God leek te spreken, verdient oprechte aandacht en openheid. Wel dient degene die zo'n ervaring opdeed, te accepteren dat de ervaring op zichzelf niet onaantastbaar is en om toetsing vraagt.

Zo bepleiten wij een zorgvuldige omgang met de getuigenissen van hen die menen Gods stem te hebben gehoord of een visioen te hebben ontvangen. Het past de christelijke gemeente, open te staan voor hetgeen de Geest tot de gemeenten heeft te zeggen, op welke wijze ook.

Dit rapport staat op website StuCom, www.stucom.nl (ook bereikbaar via www.kcv-net.nl/stucom). Het werd gepubliceerd in *Bulletin voor Charismatische Theologie*, nummer 39, 1997 (pagina 4 t/m 23) en is als brochure nog te bestellen via redactie.bct@paraklesis.nl

Hoofdstuk 7, **Het toetsen van de profetie**, werd geschreven door dr. C. van der Kooi.